

университета представляет собой сложную систему. Таким образом, важно разрабатывать и внедрять эффективные механизмы управления для поддержки и развития. Для успешной реализации данных перспектив

важно уделять внимание сбалансированному подходу, который учитывает образовательные, инфраструктурные, финансовые и культурные аспекты развития предпринимательских университетов.

Список источников и использованная литература:

1. Ицковиц Г. Тройная спираль. Университеты – предприятия – государство. Инновации в действии. – Томск: Изд-во Томск. гос. ун-та систем упр. и радиоэлектроники, 2010. – 238 с.
2. Масленников В.В. Предпринимательский университет как модель подготовки управленческих кадров нового типа // Вестник Университета (Государственный университет управления). – 2012. – № 8.
3. Шишкин Д.Г. Становление предпринимательского университета: успешные практики формирования лидеров малого предпринимательства // Государственный университет управления, 2014. – № 20, С. 244-250.
4. Ферейра Р., Лизунков В.Г., Полицинская Е.В. (2017) Формирование предпринимательских компетенций выпускника вуза в условиях перехода к университетам третьего поколения // Вестник Новосибирского государственного педагогического университета. Т. 7. № 6. С. 195-211. DOI: 10.15293/2226-3365.1706.12.
5. Грудзинский А.О. (2003). Университет как предпринимательская организация Социологические исследования (4), 113 с.
6. Адамова Л.Е., Варламов О.О. Применение мварных технологий для внедрения в инженерном и экономическом образовании индивидуальных траекторий студентов // Известия Кабардино-Балкарского научного центра РАН. –2020. –№. 1 (93). – С. 18-34.
7. Константинов Г. Н., Филонович С. Р. Что такое предпринимательский университет? // Вопросы образования, № 1, 2007.
8. Кобзева Л.В. (2011). Предпринимательский университет: как университету встроиться в экономику в новом десятилетии. В кн.: Ежегодник «Россия: тенденции и перспективы развития». М.: ИНИОН РАН, с. 641–643.
9. Виссема Й.Г. (2016). Университет третьего поколения. Управление университетом в переходный период. М.: Олимп-Бизнес, 432 с.
10. Ajzen I. (1991). The theory of planned behavior. Organ. Behav. Hum. Decis. Process. 50, 179–211. doi: 10.1016/0749-5978(91)90020-T.
11. Daghabashyan Z. and Hårsmann B. (2014). University choice and entrepreneurship. Small Bus. Econ. 42, 729–746. doi: 10.1007/s11187-013-9501-0.
12. Lv Y, Chen Y, Sha Y, Wang J, An L, Chen T, Huang X, Huang Y and Huang L (2021) How Entrepreneurship Education at Universities Influences Entrepreneurial Intention: Mediating Effect Based on Entrepreneurial Competence. Front. Psychol. 12:655868. doi: 10.3389/fpsyg.2021.655868.
13. Hall R. (2021), Students as partners in university innovation and entrepreneurship // Education + Training, Vol. 63 No. 7/8, pp. 1114-1137. <https://doi.org/10.1108/ET-01-2021-0003>.
14. Вильямс Д. На пути к предпринимательскому университету: опыт Великобритании, 2012.
15. Головкин Н.В., Дегтярева В.В., Мадюкова С.А. Предпринимательский университет и теория Тройной спирали // Высшее образование в России, №8-9, 2014.
16. Михайлов В.Н. Исследование зарубежного и отечественного опыта создания университетов предпринимательского типа. Вестник Университета № 12, 2014.

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss6/a42

XORIJYIY DAVLATLARDA MINTAQAVIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI OROLBO'YI MINTAQASIDA JORIY QILISHNING O'ZIGA XOS IMKONIYATLARI

Dosekeyev Juginis Idirisovich
Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat
universiteti assistenti

Annotatsiya. Turizm sohasiga global qiziqish ortib borayotganligi sababli dunyoning turli mintaqalarida turizmni rivojlantirish tajribasini tahlil qilish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Turli xil turizm strategiyalarini va ularning mahalliy iqtisodiyot, atrof-muhit va madaniyatga ta'sirini o'rganish orqali biz har bir mintaqaning yondashuvini muvaffaqiyatli qiladigan omillar haqida tushunchaga ega bo'lishimiz mumkin.

Turizmni rivojlantirish bo'yicha jahon tajribasini qiyosiy o'rganish orqali mintaqasida turizmni rivojlantirish bo'yicha kelajakdagi strategiyalar uchun asos bo'lishi mumkin bo'lgan ilg'or tajriba va potensial muammolarni aniqlash imkonini beradi. Bundan tashqari ushbu bilimlar barqaror va farovon turizm sanoatiga intilishda xalqaro hamkorlik va innovatsiyalarga hissa qo'shishi mumkin.

Kalit so'zlar: turizm, xorijiy davlatlar, mintaqaviy turizm, turizm infratuzilmasi, xizmatlar sifati, investitsiya, marketing, reklama, ekologiya, ilg'or tajribalar.

ЛУЧШИЕ ПРАКТИКИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ И УНИКАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИХ РЕАЛИЗАЦИИ В АРАЛЬСКОМ РЕГИОНЕ

Досекеев Жугинис Идирисович

Ассистент Каракалпакского государственного университета имени Бердаха

Аннотация. В связи с растущим мировым интересом к сфере туризма, анализ опыта развития туризма в различных регионах мира становится все более актуальным. Изучая различные туристические стратегии и их влияние на местную экономику, окружающую среду и культуру, мы можем получить представление о факторах, которые делают подход каждого региона успешным.

Сравнительное изучение мирового опыта развития туризма позволяет выявить лучшие практики и потенциальные проблемы, которые могут стать основой будущих стратегий развития туризма в регионе Аральского моря. Кроме того, эти знания могут способствовать международному сотрудничеству и инновациям в стремлении к устойчивой и процветающей индустрии туризма.

Ключевые слова: туризм, зарубежные страны, региональный туризм, туристская инфраструктура, качество услуг, инвестиции, маркетинг, реклама, экология, лучшие практики.

THE ADVANCED EXPERIENCES OF REGIONAL TOURISM DEVELOPMENT IN FOREIGN COUNTRIES AND PECULIARITIES OF THEIR IMPLEMENTATION IN THE ARAL REGION

Dosekeev Juginis Idirisovich

assistant, Karakalpak State University named after Berdakh

Abstract. In connection with the growing global interest in the field of tourism, analysis of the experience of tourism development in various regions of the world is becoming increasingly relevant. By examining different tourism strategies and their impact on the local economy, environment and culture, we can gain insight into the factors that make each region's approach successful.

A comparative study of global experience in tourism development allows us to identify best practices and potential problems that could become the basis for future tourism development strategies in the Aral Sea region. Additionally, this knowledge can facilitate international collaboration and innovation in the pursuit of a sustainable and prosperous tourism industry.

Keywords: tourism, foreign countries, regional tourism, tourism infrastructure, quality of services, investment, marketing, advertising, ecology, advanced experiences.

Kirish. Turizm mamlakatda ham, butun dunyoda ham asosiy xizmat ko'rsatish sohasi sifatida hissa qo'shishi mumkin. Bu sektorda boshqalar bilan madaniyat, nazariy qarashlar va fikr almashish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Xalqaro turizm eksportdan tushadigan daromaddan tashqari butun dunyo davlatlarida mahalliy hukumat soliq tushumlarining tobora muhim qismini tashkil qiladi. Bundan tashqari, umuman, turizmning rivojlanishi, odatda, aeroportlar, yo'llar, suv va kanalizatsiya obyektlari, telekommunikatsiyalar va boshqa kommunal xizmatlar kabi infratuzilmaga katta miqdorda investitsiyalar kiritish bilan birga keladi. Bunday yaxshilanishlar nafaqat sayyohlar uchun foyda keltiradi, balki rivojlanishi ortda qolgan hududlarni iqtisodiy mustahkamlashga ham hissa qo'shishi va shu bilan mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishi mumkin [1].

Mamlakatga tashrif buyuradigan turistlar tovarlarni xarid qilishi, ma'naviy ehtiyojlarini qondirishi, turli xizmatlardan bahramand bo'lishi hududdagi ishlab chiqaruvchilar faoliyatiga rag'bat bo'lib hisoblanadi [2].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mamlakat va mintaqalarda turizmni rivojlantirishning nazariy, uslubiy va tashkiliy masalalari xorijlik va mamlakatimiz olimlari tomonidan atroflicha o'rganilgan.

S.C.Adrian turizmning tashqi to'lov balansini muvozanatlash, ishlab chiqarish sohasiga talabni jalb qilish, mahalliy sanoatni diversifikatsiya qilish, muayyan sohalarda nomutanosiblikni kamaytirish, ishsizlik darajasini pasaytirish, aholi daromadlarini oshirish va YaIM o'sishiga ta'sirini o'rgangan [3].

I.N.Dishlova va M.S.Filatova fikricha, turizm iqtisodiyot tarmog'i sifatida alohida hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishidagi nomutano-

sibliklarni faol ravishda bartaraf etishga yordam beradi, iqtisodiy faoliyatga, mamlakatning ijtimoiy va demografik muammolarini hal qilishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, an'analarning saqlanishini ta'minlaydi, alohida hududlar aholisi, mamlakat iqtisodiyotining jahon munosabatlariga integratsiyalashuvini ta'minlaydi [4].

M.Amonboyev va O.Gimranova fikricha, hozirgi vaqtda turizm jahon iqtisodiyotida, alohida mamlakatlar iqtisodiyotida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, chunki u nafaqat eng rivojlanayotgan iqtisodiy kompleks, balki iqtisodiy o'sishning eng muhim katalizatoridir. Turizmning jadal rivojlanishi iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari: savdo, transport, maishiy xizmat ko'rsatish, xalq iste'moli tovarlari ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi, qurilish va hokazolarning rivojlanishiga yordam beradi [5].

Olimlar tomonidan hududiy turizm maqsad va motivlariga asoslangan holda tasniflashga harakat qilingan. Misol uchun, A.V.Babkin turizmni funkcionalligiga ko'ra rekreatsion, salomatlikni yaxshilash, informatsion, biznes, sport, etnik, diniy, tranzit, tarbiyaviy turlariga ajratgan [6].

Tureac Comelia turizmning quyidagi oltita turini ajratib ko'rsatgan: dam olish turizmi, dam olish va sog'lomlashtirish turizmi, sayohat turizmi, tranzit turizmi, masofani qisqartirish turizmi va professional turizm [7].

Daniel Ciapponi barqaror turizm, oziq-ovqat turizmi, tajriba turizmi va sog'lomlashtirish turizmini sohadagi yangi 4 ta turi sifatida ta'kidlagan [8].

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jaryonida turizmni rivojlantirish bo'yicha xorijiy davlatlarning ilg'or tajribalari o'rganildi. Turizm bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Maqolada nazariy mushohada, tizimli yondashuv, kuzatish, umumlashtirish, qiyosiy tahlil, sintez kabi usullardan samarali foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi. Ko'pgina xorijiy davlatlar, ayniqsa, noyob tabiiy va madaniy diqqatga sazovor joylarga ega hududlarda sayyohlik salohiyatini faol rivojlantirmoqda. Hududlarning tabiiy va madaniy boyliklarini asrab-avaylash, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash imkonini beruvchi mas'uliyatli turizm bunday rivojlanishning muhim elementi hisoblanadi.

Mintaqaviy turizmni rivojlantirish loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirish misollaridan birini Yevropada joylashgan Norvegiyada ko'rish mumkin. Bu mamlakatda turizm iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib, mahalliy hukumat hududlarning tabiiy va madaniy boyliklarini asrab-avaylash, iqtisodiyotning barqaror rivojla-

nishini ta'minlash va xorijlik sayyohlarni jalb qilish borasida faol ish olib bormoqda. Norvegiyada turizmni rivojlantirish bo'yicha mintaqaviy loyihalar muvaffaqiyatli amalga oshirilayotganiga "Norvegiya yo'li" loyihasi misol bo'la oladi. Ushbu loyiha 2012-yilda mamlakatning turizm salohiyati unchalik katta bo'lmagan hududlarida yangi ish o'rinlari yaratish va aholi turmush darajasini oshirish maqsadida boshlangan edi. Loyiha doirasida har bir hududning salohiyati keng ko'lamda o'rganilib, ularning har biri uchun individual strategiya ishlab chiqildi. Yangi turistik marshrutlar yaratildi, mehmonxona majmualari va boshqa infratuzilma obyektlari ishga tushirildi. Natijada mamlakatning mazkur hududlariga sayyohlar soni sezilarli darajada oshdi, bu esa iqtisodiy o'sish va yangi ish o'rinlari yaratilishiga samarali xizmat qilmoqda.

Shuningdek, mintaqaviy turizm salohiyati yuqori, o'ziga xos xususiyatlariga ega bo'lgan AQSh, Buyuk Britaniya va Xitoy kabi davlatlar mintaqaviy turizmni rivojlantirishda muvaffaqiyatli strategiyani amalga oshirishning yorqin namunasidir. Bu mamlakatlar o'zlarining mahalliy iqtisodiyotlari, ekotizimlari va tabiiy-madaniy muhofazasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan barqaror amaliyot va ekologik sof tashabbuslarga ustuvor ahamiyat berib, mahalliy turizmni jadal rivojlantirishga erishmoqda.

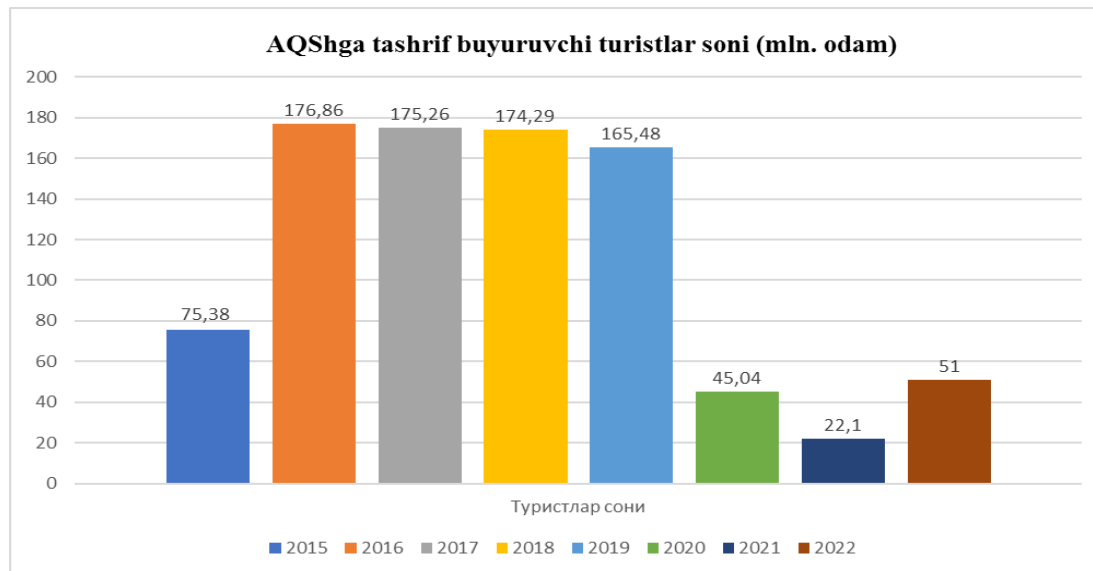
Bu davlatlar mas'uliyatli turizmga e'tibor qaratib, turizmning ortib borayotgan ehtiyojlarini qondirish va tabiiy resurslarini saqlab qolish o'rtasidagi muvozanatni saqlashga muvaffaq bo'ldi. Natijada ushbu mamlakatlar o'zlarining mintaqaviy turizmni rivojlantirish strategiyalarini yaratishga qaratilgan O'zbekiston, xususan, Qoraqalpog'iston Respublikasi uchun bu yondashuvlarni qo'llash, ularga ilmiy, uslubiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan izlanishlar xulosa va tavsiyalar bo'lib xizmat qiladi.

AQSh tabiiy boyliklarini saqlab qolgan holda turizmni rivojlantirayotgan davlatning ajoyib namunasidir. Bu davlat plyajlari, milliy bog'lari va biologik xilma-xilligi tufayli dunyodagi eng mashhur sayyohlik mamlakatlaridan biridir. Biroq boshqa ko'plab mamlakatlardan farqli o'laroq, AQSh barqaror turizm konsepsiyasiga amal qiladi. Barqaror turizm - turizmning ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirini hisobga olgan holda turizmni rivojlantirishga yondashuv. AQShda barqaror turizm mamlakatda turizmni rivojlantirishning asosiy tamoyiliga aylandi.

AQSh tabiatni o'rganish va asrash maqsadida milliy bog'lar va qo'riqxonalariga tashrif buyurishni o'z ichiga olgan "ekoturizm" tushunchasiga amal qiladi. 2007-yilda AQSh hukumati atmosfer-

raga issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirishga qaratilgan uglerod neytralligi dasturini ishga tushirdi. Uglerod neytralligi dasturidan tashqari AQSh atrof-muhitni asrash uchun boshqa tadbirlarni ham amalga oshiradi. Misol uchun, mamlakatda o'rmonlarni kesish taqiqlangan, bu biologik xilma-xillikni saqlashga va iqlim o'zgarishiga qar-

shi kurashishga yordam beradi. AQShda ko'plab milliy bog'lar va qo'riqxonalar ko'plab noyob hayvonlar va o'simliklarni ko'rishi mumkin bo'lgan sayyohlar uchun ochiq. Mamlakatdagi boshqa mashhur mashg'ulotlarga kanoeda eshkak eshish, milliy parklarda sayr qilish va dayving kiradi.

1-rasm. AQShga tashrif buyurgan turistlar soni [9]

Bundan tashqari AQSh qishloq turizmini faol rivojlantirmoqda. Qishloq turizmi – mahalliy aholining madaniyati va turmush tarzi bilan tanishishni maqsad qilgan turizm turi. AQShda turistlar paxta, kakao va boshqa turdagi mevasabzavotlarni yetishtiruvchi fermalarga tashrif buyurish, shuningdek, hosilni yig'ish jarayonida ishtirok etish imkoniyatiga ega.

Ushbu davlatda turizm sohasini rivojlantirishda amalga oshirayotgan yana bir yo'nalish – mehmonxonalar va turoperatorlarni sertifikatlash orqali barqaror turizmni rivojlantirishga ko'maklashish. Turizm obyektlarining ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlik darajasini baholovchi bir qancha sertifikatlashtirish dasturlari mavjud. Masalan, "Moviy bayroq" dasturi plyajlardagi suv sifatini, Barqaror turizmni sertifikatlash dasturi esa mehmonxonalar va turoperatorlarning barqarorlik darajasini baholaydi.

Dunyo bo'ylab millionlab sayyohlarni o'ziga jalb qiladigan yana bir mamlakat – Buyuk Britaniya davlati. Davlatdagi turizm sohasi boy rivojlanish tarixiga ega va bugungi kunda mamlakat iqtisodiyotining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Ushbu tajriba ko'p yillar davomida shakllantirgan va tabiiy diqqatga sazovor joylar, infratuzilma, marketing va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik kabi turli omillarga asoslangan.

Buyuk Britaniyaning dengiz sohillari, tiniq ko'llari, noyob faunasi va florasi kabi tabiiy diqqatga sazovor joylari uni dunyodagi eng mashhur sayyohlik maskanlaridan biriga aylantirgan. Kornuolle, Dorsete va Shotlandiyadagi mashhur plyajlar, Leyk-distriktdagi Vindermir ko'li va milliy ahamiyatga ega parklar sayyohlar uchun, ayniqsa, jozibali. Buyuk Britaniya hukumati ushbu tabiiy boyliklarni sayyohlar uchun qulay va chiroyli saqlash uchun ularni saqlash va boshqarishga katta e'tibor qaratdi.

Infratuzilmani rivojlantirish turizm sanoati muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri bo'ldi. Buyuk Britaniya aeroportlar, yo'llar, mehmonxonalar, kurortlar va sayyohlik obyektlarini qurish va modernizatsiya qilishga sarmoya kiritdi. Bu mamlakatga kirish va sayohat qilish uchun qulay bo'ldi. Transport tizimi butun mamlakat bo'ylab qulay transportni ta'minlaydigan ichki reyslar, avtobuslar, poyezdlar va paromlarni o'z ichiga oladi. Atrof-muhitga salbiy ta'sirni minimallashtirish uchun infratuzilmada ekologik va barqaror amaliyotlarga ham katta e'tibor qaratilmoqda.

Buyuk Britaniyada turizmni rivojlantirishda marketing harakatlari ham katta rol o'ynaydi. Hukumat va turizm tashkilotlari mamlakatni xalqaro turistik manbalar bozorida faol targ'ib qilmoqda, ijtimoiy media kampaniyalarini o'tkazib, xalqaro ko'rgazmalar va savdo yarmarkalarida

ishtirok etishi va press-turlar uyushtirishi orqali sayohatchilarning e'tibori va qiziqishini jalb qilib kelmoqda. Bundan tashqari mamlakat o'zining tabiiy go'zalligi va ochiq havoda dam olish imkoniyatlarini ta'kidlab, "Great Britain" brendini faol ravishda rivojlantirdi.

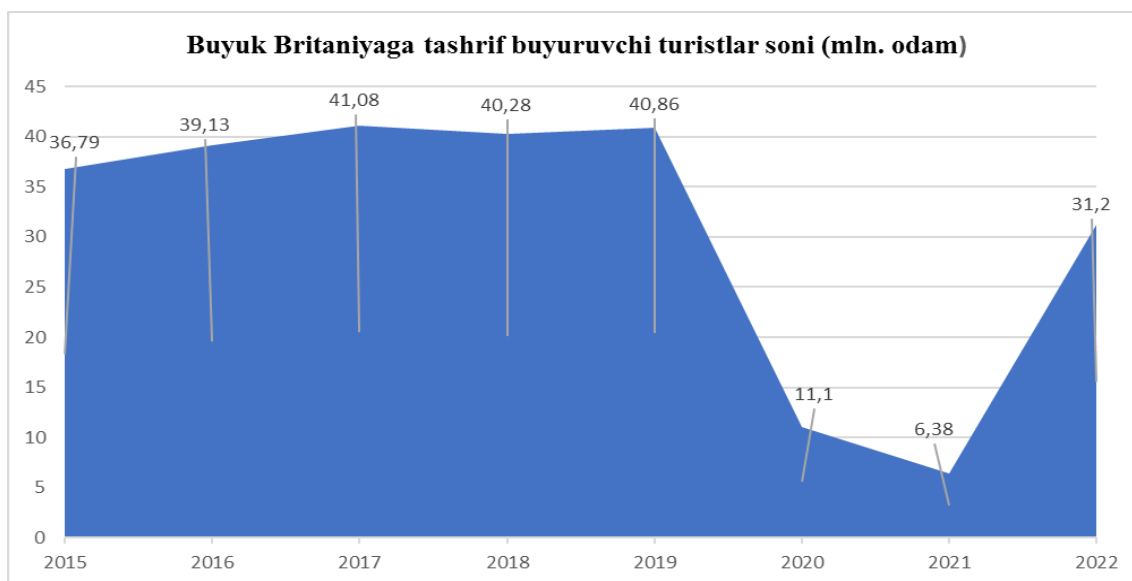
Mahalliy aholi bilan hamkorlik ham Buyuk Britaniyada turizmni rivojlantirishning muhim elementi bo'ldi. Mahalliy aholi sayyohlik mahsulotlarini yaratish va targ'ib qilish, joylashtirish xizmatlari, ekskursiyalar, restoranlar va hunarmandchilik buyumlarini ko'rsatishda faol ishtirok etdi. Bu mahalliy iqtisodiyotning rivojlanishi, ish o'rinlari yaratilishi va mamlakat madaniy merosini asrab-avaylashga xizmat qildi.

Ammo Buyuk Britaniyada turizmni rivojlantirish ham muayyan qiyinchiliklarga duch keldi. Sayyohlar soni ortib borayotganligi sababli oqimlarni boshqarish va ekologik barqarorlikni saqlash bilan bog'liq muammolar mavjud edi. Ba'zi mashhur hududlarda tabiiy resurslarning yomonlashishi, shuningdek, chiqindilar va ifloslanish bilan bog'liq muammolar yuzaga keldi.

Hukumat va turizm tashkilotlari barqaror turizm strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirishda, jumladan, ayrim zaif hududlarga tashrif buyurishni cheklash, ekologik to'lovlarni joriy etish, turistik ta'lim va xabardorlik dasturlarini joriy etishda faol ishtirok etmoqda.

Umuman olganda, Buyuk Britaniyada turizm sanoatini rivojlantirish tajribasi noyob tabiat, infratuzilma muhimligini tasdiqlaydi.

"COVID-19" pandemiyasi dunyoning boshqa ko'plab mamlakatlarida bo'lgani kabi Buyuk Britaniya turizm sanoatiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatdi (2-rasmga qarang). Sayohat cheklovlari va chegaralar yopilganligi sababli mamlakatda davomat pasaygan. Biroq Buyuk Britaniya turizmni tiklash va pandemiya oqibatlarini yumshatish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish ustida faol ishlamoqda. Bu turizm sohasini qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish, ichki turizmni rivojlantirish va chet ellik mehmonlar uchun chegaralarni bosqichma-bosqich ochishni o'z ichiga oladi.

2-rasm. Buyuk Britaniyada turistlar oqimining oylik taqsimoti [10]

Ushbu davlat turizmining kelajagi istiqbolli ko'rinadi. Mamlakat noyob tabiiy resurslar va madaniy merosga ega bo'lib, ular butun dunyodan sayyohlarni jalb qilishda davom etadi. Biroq turistlar oqimi va atrof-muhitni saqlash o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhim vazifa bo'lib qoladi. Buyuk Britaniya uzoq muddatli istiqbolda turizm sanoati farovonligini ta'minlash uchun barqaror turizmni rivojlantirish, innovatsiyalar kiritish va mahalliy hamjamiyat bilan ishlash bo'yicha sa'y-harakatlarini davom ettiradi.

Umumiy xulosa qilib aytganda, bunday rivojlangan mamlakatlar turizm tajribasi tabiiy-

ekologik diqqatga sazovor joylari, infratuzilmasi, marketing va jamoat hamkorligi o'rtasidagi muvaffaqiyatli o'zaro uyg'unlikda rivojlanish yo'llari, bizning mamlakatimizda ham bu ustuvor sohani barqaror va xavfsiz taraqqiyotga erishishda, tizimning turli tashkilotlari va xizmatlarining qanday samarali hamkorlik qilishlari mumkinligini o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Jumladan, Xitoy davlati o'zining ayrim o'ziga xos betakror madaniyati, ajoyib tabiati va "Beautiful China" falsafasi bilan sayyohlarni o'ziga tortadigan noyob mamlakatdir. Xitoyning turizm sanoati tajribasi hukumat va mahalliy hoki-

miyati o'rtasidagi o'z boy merosini saqlash, asrash va barqaror rivojlanishga qaratilgan loyiha va dasturlar muvaffaqiyatli hamkorlikning noyob misoli bo'la oladi.

Xitoyda mahalliy hukumat turizm mamlakatning o'ziga xos madaniyati va atrof-muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligini bilgan edi, shuning uchun tashrif buyuruvchilar sonini cheklash va "yuqori xarajat, kam hajmli" turizm tushunchasiga amal qilish to'g'risida qaror qabul qilindi.

Xitoyda turizmni rivojlantirishning muhim tarkibiy qismlaridan biri boshqariladigan turistik marshrutlarni yaratish va har bir sayyoh uchun gidning majburiy bo'lishi edi. Bu turizmning mahalliy aholi va tabiatga salbiy ta'sirini cheklashga yordam berdi. Xitoyning muqaddas an'ana va urfodatlarini saqlab qolish maqsadida milliy bayramlarda muqaddas qadamjolarini ziyorat qilish va sayyohlik tadbirlarini o'tkazish bo'yicha ham maxsus qoidalar ishlab chiqilgan.

Xitoy, shuningdek, sayyohlarga mamlakat madaniyati, dini va tarixi haqida chuqur tushuncha berishlari uchun o'z gidlarini o'qitish va tayyorlashga katta sarmoya kiritdi. Bu haqiqiy va mazmunli sayohat tajribasini yaratishga yordam beradi. Barqaror va ekologik mas'uliyatli turizm, jumladan, resurslardan barqaror foydalanish amaliyotini joriy etish va tabiatni muhofaza qilishga katta e'tibor qaratilmoqda.

"Beautiful China" falsafasi Xitoyda turizmni rivojlantirishning muhim qismidir. Baxt va farovonlik g'oyasini maqsad qilib qo'yish Xitoyga o'ziga xos sayyohlik brendini yaratishga yordam berdi va nafaqat sarguzasht va go'zal manzara, balki ma'naviy boyitishga intiladigan sayyohlarni jalb qildi.

Hukumat mahalliy hamjamiyat bilan ham faol hamkorlik qilib, ularni turizmni rivojlantirishga jalb etadi va ularga ushbu sohadan daromad olish imkoniyatini beradi. Mahalliy aholi sayyohlarni joylashtirish uchun mehmon uylari va fermalarni taklif qiladi, shuningdek, mahalliy hunarmandchilik va madaniy an'analar bo'yicha seminarlar tashkil qiladi. Bu nafaqat mahalliy aholini qo'llab-quvvatlash, balki tashrif buyuruvchilar uchun yanada chuqurroq va haqiqiy tajriba yaratish imkoniyatini bermiqda.

Xitoy turizmni rivojlantirish uchun marketing strategiyalari va tarmoq hamkorliklaridan keng foydalangan. Mamlakat xalqaro ko'rgazmalarda o'zining noyob sayyohlik imkoniyatlarini namoyish etdi va salohiyatli sayyohlar e'tiborini jalb qilish maqsadida maqsadli marketing kampaniyalarini o'tkazib kelmoqda. Turoperatorlar, aviakompaniyalar va mehmonxonalar bilan ham-

korlik ham turizmni rivojlantirishda muhim omil bo'ldi.

Biroq muvaffaqiyatga qaramay, Xitoyning turizm sohasi bir qator muammolarga duch kelmoqda. "COVID" pandemiyasi, cheklangan infratuzilma va foydalanish imkoniyati, tashrif buyuruvchilar soni bo'yicha cheklovlar, viza va xizmat ko'rsatish xarajatlarining yuqoriligi turizmni rivojlantirishga to'sqinlik qilishi mumkin. O'sib borayotgan talabni qondirish va noyob madaniyat va tabiatni saqlash o'rtasidagi muvozanatni saqlash ham qiyin masalaga aylanmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Xitoyda turizm sanoatini rivojlantirish tajribasi barqaror va madaniy yo'naltirilgan yondashuvga asoslangan muvaffaqiyatli strategiyaning namunasi. Boshqariladigan sayyohlik oqimi, mahalliy hamjamiyatlarning faol ishtiroki va madaniy meros va tabiatni muhofaza qilish orqali Xitoy butun dunyodan sayohatchilarni o'ziga jalb etadigan noyob sayyohlik maskani yaratdi. Shu bilan birga, mamlakatda aholi farovonligini ta'minlash, barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratilmoqda.

Xitoy o'zining madaniy va tabiiy qadriyatlarini saqlab qolgan holda turizmni rivojlantirishga intilayotgan boshqa mamlakatlar uchun ilhom manbayi bo'lib xizmat qilishda davom etmoqda. Uning tajribasi shuni ko'rsatadiki, turizm nafaqat iqtisodiy taraqqiyot, balki o'ziga xos merosni asrab-avaylash va xalqning umumiy farovonligini yuksaltirish vositasi bo'lishi mumkin.

Xulosa va takliflar. Rivojlangan xorijiy mamlakatlar va jadal taraqqiy qilayotgan, rivojlanayotgan davlatlar ilg'or tajribalarini o'rganishda O'zbekiston, xususan, Qoraqalpog'iston Respublikasi mintaqaviy turizmida ularning qator afzallik va foydali ishlanmalaridan samarali foydalanish mumkin. Jumladan:

1. Gorizontlarni kengaytirish: xorijiy tajribani o'rganish O'zbekistonda qo'llanilishi mumkin bo'lgan turizmni rivojlantirishning turli model va yondashuvlarini ko'rib chiqish imkonini beradi. Bu mamlakatda turizm sanoatini rivojlantirish bo'yicha mavjud bilimlarni boyitish va yangi g'oyalar olish imkonini beradi.

2. Xizmatlar sifatini oshirish: ilg'or xorijiy tajribani o'rganish turizm sohasidagi eng yaxshi standartlar va amaliyotlar bilan tanishish imkonini beradi. Bu imkoniyatlardan mamlakatimizda turli samarali turizm xizmatlari sifatini oshirish, kadrlar tayyorlash, infratuzilmani yaxshilash va noyob turizm tovar va xizmatlarini yaratishda unumli foydalaniladi.

3. Investitsiyalarni jalb qilish: xorijiy tajribalar davlat va xususiy potensial investorlarni

mamlakatga jalb qilish turizmni iqtisodiyotning ustuvor sektoriga aylantirish imkoniyatlarini yaratadi. Muvaffaqiyatli loyihalar va ularning natijalarini o'rganish O'zbekistonning turizm infratuzilmasiga qulay innovatsion investitsiyalarni jalb etish va maqbul sarmoyaviy muhitni yanada takomillashtirish imkonini beradi.

4. Mahalliy hamjamiyatlarni rivojlantirish: chet el tajribasi, ayniqsa, mamlakatning o'ziga xos istiqbolli mintaqaviy turizmni jadal rivojlantirish, uning mahalliy tadbirkorlarni turizmni rivojlantirishga jalb qilish choralarini o'z ichiga olishi mumkin. O'zbekiston mintaqaviy turizmni yanada barqaror rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratish, madaniy merosni saqlash, mahalliy hokimiyat va biznes hamkorligini kengaytirish turizm tizimini jadal rivojlantirish asosi bo'lib xizmat qiladi.

5. Marketing va reklama: xorijiy mamlakatlarning tajribasini o'rganish O'zbekistonga o'zining diqqatga sazovor turistik joylari uchun samarali innovatsion marketing texnologiyalari va reklama strategiyalarini ishlab chiqish va samarali qo'llashga yordam beradi hamda mamlakat va uning mintaqaviy imijlarini yaxshilash imkonini beradi.

6. Turizm infratuzilmasini kengaytirish: xorijiy tajribalar mamlakatimizda turizm infratuzilmasini rivojlantirish, ayniqsa, uning transportlogistika bo'yicha yangi aeroportlar ochish, qulay mehmonxonalar qurish, transport tarmog'ini rivojlantirish va maxsus turistik zonalar yaratish kabi ilg'or tajribalar katta samara beradi.

7. Ekologik barqarorlik va xavfsizlik: xorijiy tajriba ekoturizm va tabiatni muhofaza qilish sohasidagi ilg'or tajribalarni o'z ichiga olishi mumkin. O'zbekiston tabiiy resurslar va noyob ekotizimlarni saqlab qolgan holda turizm faoliyatini muvozanatlash usullarini samarali qo'llash lozim. Bu tabiatni sevuvchilarni jalb qiladigan va atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytiradigan barqaror va xavfsiz turizmni rivojlantirishga yordam beradi.

8. Madaniy-ma'rifiy turizmni rivojlantirish: ko'pgina turistik salohiyati katta bo'lgan xorijiy davlatlar boy tarixiy va madaniy merosga asoslangan madaniy turizmni muvaffaqiyatli rivojlantirmoqda. O'zining boy tarixi va Buyuk Ipak yo'li merosiga ega bo'lgan O'zbekiston madaniyatga qiziquvchi sayyohlarni jalb qilish, tarixiy obidalar, muzeylar, folklor tadbirlarini o'zida mujassam etgan noyob sayyohlik marshrutlarini yaratish

bo'yicha boshqa mamlakatlar tajribasini o'rganishi mumkin.

9. Tajriba almashish va hamkorlik: hududlarda turizmni rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani o'rganish ham boshqa davlatlar bilan bilim almashish va sheriklik aloqalarini o'rnatishga xizmat qiladi. O'zbekiston ilg'or mamlakatlardan o'rganish, yutuqlari bilan o'rtoqlashish maqsadida xalqaro forumlar, konferensiyalar va tajriba almashish dasturlarida faol ishtirok etishi mumkin, bu esa O'zbekistonning jozibador sayyohlik maskani maqomini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

10. Turizmning ixtisoslashgan shakllarini rivojlantirish: xorijiy tajribani o'rganish O'zbekistonda turizmning tibbiy turizm, gastronomik turizm, vino turizmi, sarguzasht turizmi va shu kabi ixtisoslashgan turlarini rivojlantirishga yordam beradi. O'zbekistonda mazkur yo'nalishlarning har biri bo'yicha o'ziga xos resurslar va imkoniyatlar mavjud bo'lib, boshqa mamlakatlar tajribasini o'rganish ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish va noyob turizm mahsulotlarini yaratishga xizmat qiladi.

11. Turizm sanoatining xilma-xilligi: xorijiy tajriba turizm sanoatining xilma-xilligi va uning mamlakat iqtisodiyotiga ta'sirini ko'rsatadi. Ushbu tajribani o'rganish O'zbekistonga nafaqat asosiy diqqatga sazovor joylar, balki turistlar uchun turli ko'ngilochar tadbirlarni o'z ichiga olgan turizm sohasini kengaytirishga yordam beradi.

12. Turizm xavfsizligini oshirish: xorijiy tajribani o'rganish O'zbekistonga turizm xavfsizligi darajasini oshirishga ham yordam beradi. Xavfsizlik turistlarni jalb qilish va ushlab turishning asosiy omillaridan biridir. Boshqa mamlakatlar tajribasini o'rganib, turistlar xavfsizligini ta'minlash bo'yicha ilg'or tajribalarni, jumladan, kuzatuv tizimlari, favqulodda vaziyatlar tarmoqlari va xavfsizlik sohasida kadrlar tayyorlashni aniqlash mumkin.

Umuman olganda, hududlarda turizmni rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani o'rganish mamlakatda turizm tizimini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun moslashtirib qo'llash mumkin bo'lgan qimmatli taklif, tavsiya va g'oyalar hamda amaliy yo'nalishlarni beradi. Bu salohiyati oshib, imkoniyatlari kengayib borayotgan Qoraqalpog'iston Respublikasiga sayyohlarni ko'proq jalb etish, yangi ish o'rinlari yaratish, mintaq turizm imijini yaxshilash va ijtimoiy-iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga samarali xizmat qiladi.

Manba va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Md. Shafiqul Islam. *Study on Factors Influencing Tourism: Way Forward for Sustainable Tourism in Bangladesh. Journal of Tourism, Hospitality and Sports. Vol.6, 2015.*

2. Mo'minov X.I. Vaqtli qatorlar asosida xorijiy turistlar miqdorini prognozlash. // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy-elektron jurnali. 6-son, noyabr-dekabr, 2018.
3. Adrian S.C. "The Impact of Tourism on the Global Economic System". "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series Volume XVII, Issue 1. (2017).
4. Дышлова И.Н., Филатова М.С. Социально-экономическое значение туризма в системе социально-экономических отношений. Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции. № 2, 2021.
5. Амонбоев М., Гимранова О. Экономика туризма. Учебное пособие. – Т.: Иктисодиёт, 2019 год. – 236 стр.
6. Tureac Comelia. Types and forms of tourism. https://www.researchgate.net/publication/40755271_Types_and_Forms_of_Tourism
7. Daniel Ciapponi. 4 New Types of Tourism. Hospitality News & Business Insights by EHL. <https://hospitalityinsights.ehl.edu/new-types-tourism>
8. Ciapponi D. 4 new types of tourism. <https://hospitalityinsights.ehl.edu/new-types-tourism>.
9. WorldData.info ахборот портали маълумотлари. <https://www.worlddata.info/america/usa/tourism.php>.
10. <https://www.statista.com/statistics/287133/annual-number-of-overseas-visits-to-the-united-kingdom/>.